

Már a mozikban is!

KARÁCSONYI ÉNEK

CHARLES DICKENS

Charles Dickens

Karácsonyi ének

Karácsonyi kísértethistória

Könyvmolyképző Kiadó
Szeged, 2009

ELŐSZÓ

Ebben a kis szellemtörténetben olyan eszme szellemét igyekeztem megidézni, amely nem kedvetlenül el az olvasókat sem önmaguk, sem egymás iránt, sem az ünnepi időszakkal, sem velem szemben. Kísértse meg kellemesen a házukat, hogy aztán ne is akarjanak szabadulni tőle.

Hű barátjuk és híviük: C. D.

1843. december

ELSŐ VERSSZAK

MARLEY KÍSÉRTETE

Kezdjük azzal, hogy Marley meghalt. Ehhez nem férhet semmi kétség. A temetéséről szóló jegyzőkönyvet aláírta a pap, az írnok, a temetkezési vállalkozó és a főgyászoló. Scrooge is aláírta. Egyébként Scrooge neve „jól csengett”, akármilyen alá írt kanyarította oda. A vén Marley halott volt, mint a kapuszeg.

Figyelem! Nem azt állítom, hogy tudomással bírok arról, hogy a kapuszeg miért halottabb a többinél. Én személy szerint a koporsózeget tekinteném a leghalottabb lakatosterméknek. De elődeink bölcsességét tükrözi ez a hasonlat; a feje tetejére állna az ország, ha szentségtörő kézzel megváltoztatnám. Ezért, engedelmeinkkel, újfent megismétlem, hogy Marley halott volt, mint a kapuszeg.

Scrooge vajon tudta, hogy meghalt? Hát persze hogy tudta. Hogy is lehetett volna másként? Hisz társak voltak, nem is tudom mióta már. Scrooge volt végrendeletének egyetlen végrehajtója, egyetlen örököse, egyetlen barátja és egyetlen gyászolója. És éppen Scrooge volt, akit a legkevésbé rendített meg a szomorú esemény, mivel ő még a temetés napján is tökéletes üzletemberként viselkedett, és előnyös üzlettel ünnepelte meg azt.

Marley temetéséről jut eszembe, honnan is indultam. Semmi kétség: Marley meghalt. Ezt világosan kell látni, mert különben semmi csodálatos nem kerekedhet ki abból a történetből, amit el

akarok mondani. Ha nem lennénk biztosak benne, hogy Hamlet atyja meghalt a darab kezdete előtt, semmi említésre méltó se lenne abban, hogy a keleties szélben saját várának falán járkál. Legfeljebb annyi figyelmet érdemelne, mint mikor egy középkorú úriember könnyelműen valami huzatos helyen – mondjuk a Szent Pál székesegyház környékén – bóklászik sötétedés után; de ő szó szerint azért sétál, hogy ráhozza a frászt habókos fiára.

Scrooge sosem festette át a vén Marley nevét. Évekkel később is ott virított az áruház ajtaja fölött: Scrooge és Marley. A céget Scrooge és Marley-ként ismerték. Az új üzletfelek Scrooge-ot néha Scrooge-nak hívták, néha Marley-nak nevezték, de ő mindkét névre hallgatott. Mindegy volt neki.

De micsoda szűkmarkú zsarnok volt ez a Scrooge! Zsaroló, szipolyozó, mohó, kaparkodó, kapzsi vén bűnös! Rideg és metsző, mint egy darab kova, amiből semmiféle acél nem képes kicsi-holni a nagylelkűség egyetlen szikráját sem. Titokzatosan, zárkóztottan és magányosan élt, akár egy osztriga. A lelkében lakozó hideg megdermesztette vén arcvonásait, pirosra csípte hegyes orrát, megfonnyasztotta arcát, merevvé tette a tartását; szemét vérágasra, keskeny ajkát kékre festette; még zsémbes hangjából is rekedten kopogott. Haját, szemöldökét és borostás állát megütötte már a dér. A benne lakó fagyot vitte magával mindenhová, kánikulában jégveremmé változtatta a boltját, és még karácsonyeste sem enyhült egyetlen fokkal sem.

Egyre ment, ha kint hőség tombolt vagy zegernye. A forróság sem tudta felhevíteni, a zimankó se vacogtatta meg. Szél nem zúgott nála keservesebben, hulló hó nem haladt elszántabban a célja felé, zuhogó eső sem lehetett könyörtelenebb. A rossz idő nem fogott ki rajta. A legsúlyosabb esőzés, hó, jégverés, zúzmara csak egy tekintetben tett rajta túl. Ezek gyakran jöttek „csöstül”, de Scrooge-tól soha semmi.

Az utcán senki sem szólította meg örvendezve: – Hogy van,

kedves Scrooge? Nem látogatna meg egyszer? – Egyetlen koldus sem könyörgött garasért, nem akadt gyermek, aki meg merte volna tőle kérdezni, hány óra van. Soha életében nem fordult elő, hogy férfi vagy asszony az iránt érdeklődött volna tőle, hogyan jut el ide vagy oda. Úgy tűnt, még a vak koldus kutyája is megismerte, behúzta gazdáját a kapualjba, csóválta a farkát, mintha azt mondaná: „Jobb a vakság, mint a gonosz tekintet, világtalan gazdám.”

De mit törődött ezzel Scrooge? Pont így szerette. Az élet zsúfolt országútjának szélén araszolni, mindenfajta emberi együttérzést megfelelő távolságban tartani, a mindentudók szerint ez volt Scrooge „heppje”.

Egyszer az év legszebb napján – karácsony estéjén – a vén Scrooge szorgalmasan dolgozott az irodájában. Hideg, szeles, harapós idő volt; ráadásul ködös; hallotta, amint az emberek zihálva, kezükkel a mellkasukat csapkodva, lábukkal a járdaköveken topogva járkáltak fel-alá, hogy felmelegedjenek. A City órái épp akkor ütötték el a hármat, de már sötétedett – egész nap alig világosodott –, a szomszédos irodák ablakaiban gyertyák ragyogtak, mint vöröslő foltok a szinte tapintható, barna levegőben. A köd minden résen és kulcslyukon beáramlott, és olyan sűrűn gomolygott, hogy a szemben lévő házak, bár keskeny volt az udvar, kísérteteknek látszottak. Ha az ember elnézte az alacsonyan járó, szürke, mindent beborító felhőt, azt gondolhatta volna, hogy a természet kirúgott a hámból és úgy döntött, a vihar sörét főzi.

Scrooge irodájának ajtaja nyitva állt, hogy szemmel tarthassa alkalmazottját, aki egy sötét kis odúban, valamiféle raktárban leveleket másolt. Scrooge-nél nagyon kis tűz égett, azonban az írnök tüze sokkal kisebb volt, mintha csupán egyetlen széndarab-ból állna. De nem tudta felszítani, mert a szenesvödröt Scrooge a saját szobájában tartotta, és ha az írnök bement volna egy lapát-

tal, a gazda bizonyára megjegyzi: szükségszerű, hogy megválnak egymástól. Ezért az alkalmazott feltette fehér gyapjúsálját, és megpróbálta felmelegíteni magát a gyertya lángjánál; ám ez az igyekezet, mivel nem volt túl élénk a képzelőtehetsége, nem járt sikerrel.

– Boldog karácsonyt, bácsikám! Isten áldja meg! – kiáltotta egy vidám hang. Scrooge unokaöccse volt, aki olyan váratlanul rohanta le, hogy nagybátyja észre sem vette a közeledését.

– Hah! – horkant föl Scrooge. – Közönséges humbug!

Scrooge unokaöccse annyira kimelegedett a fagyban-ködben való gyors járásban, hogy csak úgy fénylett a képe; csinos orcája kipirult, ragyogott a szeme, és meglátszott a lehelete.

– Még hogy a karácsony humbug, bácsikám! – kiáltott fel a fiatalember. – Biztos vagyok benne, hogy ezt nem gondolja komolyan.

– De igen – kötötte az ebet a karóhoz Scrooge. – Még hogy boldog karácsonyt! Milyen jogon vagy te boldog? Mi okod neked a boldogságra? Elég szegény vagy hozzá.

– Ugyan már – legyintett vidáman az unokaöcs. – Maga meg mi jogon ilyen búskomor? Miért ilyen mogorva? Hiszen elég gazdag.

Scrooge pillanatnyilag nem tudott jobb választ, úgyhogy csak annyit mondott, hogy „Hah!” Aztán újból csak azzal folytatta, hogy „humbug!”.

– Ne legyen mérges, bácsikám! – mondta az unokaöcs.

– Hogyne lennék – morogta a nagybácsi –, mikor ilyen boldokkal vagyok körülvéve? Boldog karácsonyt! Pokolba az ilyen boldog karácsonnyal! Mi más számodra a karácsony, mint számlafizetés ideje pénz nélkül; olyan időszak, mikor egy évvel idősebb leszel, de egy órával sem gazdagabb, mikor átnézed a könyvelésedet és rájössz, hogy tizenkét hónapot vesztegetted el mindenféle haszon nélkül? Ha teljesülne a kívánságom – méltatlankodott Scrooge –, minden idiótát, aki „boldog karácsonyozik”,

belefőzném a saját pudingjába, és magyalkaróval átdöfött szívvel temetném el. De még mennyire!

– Ugyan, bácsikám! – könyörgött az unokaöccse.

– Unokaöcsém – válaszolt a nagybácsi szigorúan –, üld meg a karácsonyt, ahogy akarsz, és hagyd, hogy én is a magam módján üljem meg!

– Megülni – ismételte az unokaöcs. – De maga meg sem üli!

– Akkor meg hagyj vele békén! – mordult rá Scrooge. – Képzem, neked mennyi hasznod lehet belőle. Már eddig is az volt.

– Sok dolog volt már, amiből jó is kisülhetett volna a számomra, de nem húztam belőle hasznót, mondhatom – válaszolta az unokaöcs –, többek között ilyen a karácsony is. Egy dologban azért bizonyos vagyok. Valahányszor a közeledő karácsonyra gondoltam – szent nevének és eredetének tiszteletétől eltekintve, ha egyáltalán bármitől is el lehet tekinteni ezzel az ünneppel kapcsolatban –, kellemes, megbocsátó, jótékony, nyugalmas időszakként gondoltam rá; az évnek egyetlen olyan szakaszára, mikor a férfiak és nők egyként kitérítik addig elzárt szívüket, és a sír felé tartó utazáson útítársakként gondolnak a náluk szegényebbekre, nem pedig holmi idegen fajra, amely másfelé utazik. És ezért, bácsikám, bár a karácsony soha nem fialt nekem egyetlen fikarcnyi aranyat vagy ezüstöt sem, azért mégis úgy hiszem, hogy a javamra vált, mindig javamra fog válni; és hirdetem: áldja meg az isten!

Az irodista önkéntelenül tapsban tört ki a kalickájában. De aztán rögtön ráébredt, hogy rosszul cselekedett, megpiszkálta a tüzet, ezzel örökre kioltotta az utolsó pislákoló parazsat is.

– Ha még egy hangot hallok magától – mordult rá Scrooge –, állása elvesztésével ünnepelheti a karácsonyt! Ön pedig lehenгерlő szónok, uram – tette hozzá az unokaöccséhez fordulva –, csodálkozom, hogy még nem választották be a parlamentbe.

– Ne haragudjon, bácsikám! Jöjjön el holnap hozzánk vacsorára!

És Scrooge azt mondta erre: inkább a pokolban látná. Igen, valóban ezt mondta. A kifejezések egész sorát zongorázta végig, ám végül kijelentette, hogy valóban azon a nyomorúságos helyen akarja legközelebb meglátogatni unokaöccsét.

– De miért? – kiáltott fel az öccse. – Miért?

– Miért házasodtál meg? – szegezte neki a kérdést Scrooge.

– Mert szerelmes lettem.

– Mert szerelmes lett! – zsörtölődött Scrooge, mintha ez még a boldog karácsonynál is nevetségesebb dolog lenne. – Na, alászolgája!

– Nem, bácsikám, azelőtt sem jött el hozzám soha. Akkor most miért mondja, hogy emiatt nem jön?

– Alászolgája! – mondta Scrooge.

– Nem akarok magától semmit. Nem kérek semmit; miért nem lehetünk barátok?

– Alászolgája! – mondta Scrooge.

– Teljes szívemből sajnálom, hogy ilyen csökönyös. Sose veszedtünk, legalábbis én a magam részéről nem. Most karácsony tiszteletére tettem egy kísérletet, és az utolsó pillanatig meg akarom őrizni az ünnepi hangulatomat. Úgyhogy boldog karácsonyt, bácsikám!

– Alászolgája! – mondta Scrooge.

– És boldog új évet!

– Alászolgája! – mondta Scrooge.

Az unokaöccse méltatlankodás nélkül hagyta el a helyiséget. Megállt a külső ajtónál, boldog ünnepet kívánt az írnoknak, aki bármennyire is ki volt hűlve, még mindig melegebb lehetett Scrooge-nál, mert örömmel viszonzta őket.

– Még egy félnótás – morogta Scrooge, aki meghallotta –, az írnokom tizenöt shillinget keres hetente, felesége meg családja van, és még ő beszél boldog karácsonyról. Esküszöm, megáll az ember esze!

Ez a félnótás engedte ki Scrooge unokaöccsét, és engedett be két embert. A méltóságteljes megjelenésű, kellemes emberek levett kalappal álltak Scrooge irodájában. Könyveket és papírokat szorongatva hajtották meg magukat.

– Scrooge és Marley, ugye? – mondta az egyik úriember, és a listáját böngészte. – Mr. Scrooge-hoz vagy Mr. Marley-hoz van szerencsém?

– Mr. Marley már hét éve meghalt – válaszolta Scrooge. – Hét évvel ezelőtt pont ezen az éjszakán halálozott el.

– Nincs kétségünk, hogy nagylelkűsége tovább él üzlettársában – mondta az úr, és átadta az ajánlólevelét.

Minden bizonnyal tovább élt, mivel rokonlelkek voltak. A vészjósló „nagylelkűség” szóra Scrooge összevonta szemöldökét, megsóválta a fejét, és visszaadta az ajánlólevelet.

– Az évnek ebben a meghitt szakában, Mr. Scrooge – kezdte az egyik úriember, és felemelt egy tollat –, a szokásosnál is üdvösebb lenne a sokat küszködő szegényeknek és a nélkülözőknek valami csekélységet juttatni. Ezrek szenvednek az alapvető szükségletek hiányától, százezrek nélkülözik a legelemibb kényelmet.

– Börtönök nincsenek már? – érdeklődött Scrooge.

– Rengeteg börtön van – válaszolta az úriember, és újból letette a tollat.

– És dologházak? – érdeklődött tovább Scrooge. – Még működnek?

– Igen. Még működnek – válaszolta az úriember. – Bárcsak mondhatnám, hogy már nincs rájuk szükség.

– Ezek szerint a kényszerdologház és a szegények dologháza üzemel? – kérdezte Scrooge.

– Mindkettő teljes gőzzel, uram.

– Ó! Mikor először megszólalt, már attól tartottam, hogy gátat vetett valami hasznos működésüknek – jelentette ki Scrooge. – Megelégedéssel hallom, hogy tévedtem.

– Néhányan úgy véljük, hogy ezek a többségnek nem adnak keresztényhez méltó testi-lelki táplálékot – folytatta az úriember –, és elvállaltuk, hogy létrehozunk egy alapot, amelyből a szegényeknek húst, italt és tüzelőt vásárolunk. Azért erre az időre esett választásunk, mert ilyenkor érződik legszorongatóbbnak a szükség és legboldogabbnak a bőség. Az ön neve mellé mekkora összeget írhatok?

– Semekkorát! – mordult fel Scrooge.

– Névtelen kíván maradni?

– Egyedül kívánok maradni – jelentette ki Scrooge. – Mivel az iránt érdeklődött, mit kívánok, uram, íme ez rá a válasz. Én nem örvelezem karácsonykor, és nem engedhetem meg magamnak, hogy mihaszna emberek karácsonyát tegyem boldoggá. Segítek az emlegetett intézmények fenntartásában – éppen elég pénzbe kerülnek –, és akinek rosszul megy a sora, forduljon oda.

– Sok ember nem megy oda; inkább meghal.

– Ha inkább meghalnának – mondta Scrooge –, akkor jobb, ha meg is teszik, ezzel is a fölösleges népesség létszámát csökkentik. Egyébként – elnézést kérek – nem is tudom, valójában így van-e.

– Pedig tudhatná – vetette szemére az úriember.

– Nem tartozik rám – hárította el Scrooge. – Elég, ha az ember megérti a saját dolgát, és nem avatkozik másokéba. Engem egészen lefoglálnak az ügyeim. Alászolgája, uraim!

A két úriember, mivel látta, hogy haszontalan minden további próbálkozás, elvonult. Scrooge önmagával elégedetten tért vissza a munkájához, és vidámabb kedve kerekedett, mint rendszeren.

Ez idő alatt a köd és a sötétség megsűrűsödött, az utcán fáklyával szaladgáltak az emberek, és szolgálataikat ajánlgatták, hogy a kocsik előtt mennek, és a lovakat vezetik. Az egyik templom régi tornya, amelynek öreg harangja gótikus ablakán keresztül ravaszul kacintott le Scrooge-ra, láthatatlanná vált, és a felhők mögött ütötte el az órákat és a negyedeket, amelyeket kocogó

hangok kísérték, mintha egy megfagyott fejben vacognának a fogak. Kezdtet dermesztő hideg lenni. A főutcán, az udvar sarkánál néhány munkás javította a gázcsöveket; egy vaskosárban tüzet gyújtottak, egy csomó rongyos ember meg gyerek gyűlt össze, a kezüket melengették, és boldogan pislogtak a lángokba. Mivel a vízcsappal nem törődtek, a kifolyt víz hirtelen megdermedt és alattomos jégpáncéllá fagyott. A boltok ragyogtak, a magyálágak és a bogyók pattogtak a kirakatok lámpáinak melegében, pirt varázsolva az előttük elhaladók sápadt arcára. A baromfiárusok és fűszerezek mestersége csodás mulatsággá változott: ragyogó látványossággá, amely csaknem lehetetlenné tette, hogy az alku-dozás és üzletkötés hétköznapi dolgairól szó essék. A polgármester a hatalmas, erődszerű rezidenciájában, a Mansion House-ban kiadta ötven szakácsának és pohárnokának, hogy a polgármesterhez méltón, a szokásokhoz híven ünnepeljék meg a karácsonyt; még az a kis szabó is, akit azért büntetett meg öt shillingre, mert részegen randalírozott az utcán a múlt hétfőn, ő is padlásszobájában kevergette a másnapi pudingot, míg sovány felesége elment a kisgyerekekkel marhahúst vásárolni.

Egyre sűrűbb lett a köd, és egyre nagyobb a hideg. Átható, metsző, harapós hideg. Ha a jó Szent Dunstan a harapófogó helyett ilyen időjárással kapta volna el az ördög orrát, lett volna ott ordítás! Egy szipogó orr ifjú tulajdonosa, akit a mohó hideg annyira összerágott és megcsócsált, ahogy a kutyák a csontot, lecövekelte Scrooge kulcslyukánál, hogy karácsonyi énekkel szórakoztassa, de az első hangokra –

Isten áldjon, jó uram,
A baj kerüljön el!

– Scrooge olyan lendülettel kapta fel a vonalzót, hogy a dalnok

riadtan elmenekült, és átengedte a kulcslyukat a ködnek és a még dermesztőbb fagynak.

Elérkezett végre az iroda zárórája. Scrooge vonakodva állt fel a székéből, és hallgatólagosan megengedte ugyanezt a kalickában dolgozó alkalmazottnak is, aki rögtön elfújta a gyertyáját, és a kalapját a fejébe nyomta.

– Az egész holnapi napot távol akarja tölteni, ugyebár? – szegezte neki a kérdést Scrooge.

– Ha nem alkalmatlan önnek, uram.

– Alkalmatlan – morogta Scrooge –, ráadásul nem is tisztességes. Ha levonnék érte fél koronát, valószínűleg méltánytalannak tartaná, igaz?

Az alkalmazott halványan elmosolyodott.

– De azért velem szemben nem tartja méltánytalanságnak – folytatta Scrooge –, hogy ki kell fizetnem egy napi bért a semmiért.

Az alkalmazott rámutatott, hogy ez csak egyszer fordul elő egy évben.

– Halovány mentség az ember minden december huszonötödikei kizsebelésére! – mondta Scrooge, és állig begombolta a nagykabátját. – Feltételezem, hogy egész nap távol marad. Másnap reggel viszont minél korábban jelenjen meg!

Az alkalmazott megígérte, Scrooge morgott valamit, majd kiment. Az iroda egy másodperc alatt be lett zárva, és az alkalmazott fehér sáljának végeit lóbálva (mivel télikabáttal nem büszkélkedhetett), karácsony tiszteletére hússzor lecsúszott a Cornhillről, beállván a fiúk sora mögé, aztán hazarohant Camden Townba, amilyen gyorsan csak bírta, hogy aztán szembekötösdit játsszon.

Scrooge elköltötte búskomor vacsoráját, szokásos búskomor vendéglőjében, elolvasta az összes újságot, az este hátralévő részét üzleti könyvének böngészésével töltötte, aztán hazament lefeküdni. Néhai társa komor lakásában lakott. Sötét szobák sora volt egy lehangoló házban, amely egyáltalán nem illett az

udvarba, amelyben állt, ezért az ember hajlamos volt elképzelni, hogy mikor még fiatal volt, a többi házzal bújócskát játszott, és nem találja a kivezető utat. A ház most már eléggé lepusztult, úgyhogy Scrooge-on kívül más nem lakott itt, és a többi szobát kiadták irodának. Olyan sötét volt az udvaron, hogy még Scrooge is a kezével tapogatózott, holott ő minden követ ismerte. Köd és hideg lengte be a ház sötét, ódon kapuját, és úgy látszott, mintha a küszöbön az időjárás szelleme ülne gyászos gondolataiba merülve.

Tény ami tény, az ajtó kopogatóján – hatalmas méretén kívül – nem volt semmi különös. Az is tény, hogy Scrooge látta reggel-este, amióta itt lakott, valamint az is, hogy Scrooge nagyon kevés úgynevezett képzelőtehetséggel rendelkezett, épp mint a londoni City lakói általában, ide értve – minő merészség – az ipartestületek, a városi tanács és a céhek tagjait is. És ne felejtjük el azt sem, hogy Scrooge délután azóta, hogy hét évvel ezelőtt elhunyt társát említette, egyetlen gondolatot sem pazarolt Marley-ra. Ezek után magyarázza meg nekem valaki, ha tudja, hogyan történhetett, hogy Scrooge, mikor a kulcslyukba dugta a kulcsát, a kopogtatón – anélkül, hogy azt bármiféle behatás érte volna – Marley arcát pillantotta meg, nem a kopogtatót. És nem áthathatatlan árnyék fedte, mint az udvaron található többi tárgyat, hanem baljós fény derengte körül, mint a romlott homárt a sötét pincében. Arckifejezése nem volt dühös vagy kegyetlen, hanem úgy nézett Scrooge-ra, ahogy Marley mindig szokott; kísérteties szemüvegét kísérteties homlokára tolva. A haját mintha lehelet vagy forró levegő kuszált volna össze furcsán, tágra nyílt szeme tökéletesen mozdulatlanak tűnt. Mindez és ólomszínű arca tette különösen rettenetessé; de mintha a rettenet az arctól függetlenül létezett volna, nem képezte részét annak.

Aztán Scrooge alaposan megnézte magának a jelenséget, de újból kopogtatónak látta.

Szemenszedett hazugság lenne, ha azt állítanánk, hogy nem rémült meg, vagy hogy vérét nem fagyasztotta meg egyfajta borzalom, amit gyermekkorra óta nem érzett. Kezét az elengedett kulcsra tette, aztán egy határozott mozdulattal elfordította, belépett, és meggyújtotta a gyertyáját.

Tétován megállt egy pillanatra, mielőtt becsukta a kaput; először óvatosan mögé pillantott, mintha félig-meddig arra várt volna, hogy meglátja Marley lófarkát az előcsarnokba kilógva. De a kapu hátulján csak a kopogtató csavarjai és szögei mutatkoztak, így aztán csupán annyit mormogott, hogy oh-oh, és nagy döndüléssel becsukta a kaput.

A hang mennydörgésként visszhangzott végig a házon. Úgy hallatszott, mintha fönt minden szobának és lent a borkereskedő pincéiben minden hordónak saját visszhangja lett volna. Scroogeot nem ijesztették meg holmi visszhangok. Bezárta az ajtót, átsietett az előtéren, és fölment a lépcsőn: a gyertyáját menet közben tenyerével védelmezte a huzattól.

Mondhatod, hogy egy hatlovas hintóval föl lehet hajtani a régi jó lépcsőkön vagy a rossz új törvényeken; én csak azt mondom neked, hogy föl lehetett volna vinni a lépcsőn egy halottaskocsit, méghozzá keresztben, rúdját a falnak, a végén az ajtót a korlátnak fordítva, minden nehézség nélkül. Elég széles volt; és talán ezért gondolta Scrooge, hogy egy mozgó halottszállítót lát a homályban maga előtt. Nem világíthatta volna meg fél tucat utcalámpa sem rendesen a bejáratot – ezért elképzelheted, micsoda sötétség lehetett ott, Scrooge gyertyája fényénél.

De ő ezzel mit sem törődött, hanem fölment. Olcsó dolog a sötétség, és Scrooge ezt szerette. Mielőtt azonban becsukta volna a lakása súlyos ajtaját, végigjárta a szobáit, hogy ellenőrizze, minden rendben van-e. Az arc éppen annyira belevésődött az agyába, hogy kénytelen volt így tenni.

Nappali, hálószoba, loomtár. Rendben talált mindent. Az asztal

alatt nem rejtőzött senki, a dívány alatt sem, kis tűz parázslott a tűzhelyen; kanál és tálka odakészítve; a zabkásalevessel teli kis serpenyő (mert Scrooge megfázott) ott állt a kandalló állványán. Az ágy alatt senkit se talált; a faliszekrényben sem; a házikabátjába sem bújt senki, amely különös helyzetben lógott a falon. A lomtár is olyan, mint rendesen. Egy régi kályhaellenző, ócska cipők, két halaskosár, egy háromlábú mosdóállvány és egy piszkavas.

Megnyugodva becsukta az ajtaját, kétszer is elfordította a kulcsot, pedig ez nem volt szokása. Miután biztosította magát a meglepetések ellen, leoldotta nyakkendőjét; felvette a házikabátját, papucsát, sapkáját; aztán letelepedett a tűz mellé, hogy a zabkásalevesét elfogyassa.

Valójában alig égett a tűz, szinte semmit sem ért ezen a csirkorgó éjszakán. Scrooge kénytelen volt közelebb húzódni és fölégörnyedni, hogy a kevéske parázból a legkisebb meleget is hasznosíthassa. Az ócska kandallót egy holland kereskedő építtette valamikor régen, és mindenféle holland csempével volt körberakva, amelyek a Szentírás különböző történeteit illusztrálták. Szerepeltek rajtuk Káinok és Ábelek, a fáraó leányai, Sába királynői, a mennyekből dunyhaszerű felhőkön leereszkedő angyali hírhozók, Ábrahámok, Belsazárok, mártásos csészekre emlékeztető hajókon tengerre szálló apostolok; alakok százai vonhatták volna magukra a figyelmét; de mégis a hét éve elhunyt Marley arca jelent meg az ősi próféta botjaként elnyelve az egészet. Ha eredetileg az összes sima csempe üres lett volna, és képes lett volna megörökíteni Scrooge kusza gondolatait a felületén, mind-egyiken a vén Marley fejét láthatta volna a szemlélő.

– Humbug! – morogta Scrooge, és fel-alá járkált a szobában.

Fordult párat, aztán megint leült. Mikor a székben hátrahajtotta a fejét, véletlenül megakadt a tekintete egy csengőn, a szobában lógó használaton kívüli csengőn, amely mára már elfeledett célból kapcsolatban állt az épület legfelső emeletén található egyik

szobával. Döbrent csodálkozással és érthetetlen rémülettel látta, hogy miközben nézi, a csengő meglódul. Eleinte olyan kevésbé lengett csak ki, hogy hangot is alig adott, de nemsokára élesen megcsendült, és együtt csendült vele a ház összes csengője.

Fél percig vagy egy percig tartott talán, de egy órának is beillett. A csengők ugyanúgy egyszerre hallgattak el, mint ahogy megszólaltak. Aztán valami mélyről jövő, csörrenő zaj vette át a helyét, mintha a borkereskedő pincéjében valaki a hordókon nehéz láncot húzna végig. Scrooge-nak akkor eszébe ötlött, hogy a kísértetjárta házakban a szellemek láncot vonszolva szoktak járkálni.

A pinceajtó hatalmas robajjal feltárult, és Scrooge még hangosabban hallotta az alatta levő emeletről a zajt; ez a zaj aztán elindult a lépcsőn fölfelé; majd egyre közeledett az ajtaja felé.

– Humbug az egész! – morogta Scrooge. – Nem hiszem el.

Azért elsápadt, amikor az a valami a szeme láttára a bezárt, súlyos ajtón keresztül bejött a szobába. A pislákoló láng fellobbant a közeledtére, mintha azt sikoltotta volna: – Ismerem! Ez Marley kísértete! – azzal ismét elenyészett.

Ugyanaz az arc: teljesen ugyanaz. Marley a lófarkával, a megszokott mellényében, feszes nadrágjában és csizmájában, minek a rojtjai éppen úgy összevissza álltak, mint a copfja, a kabátja két szárnya és a fején a hajszálak. A lánc, amit húzott maga után, a derekára volt erősítve. Hosszan, farokként tekeredett rá, és (Scrooge alaposan megfigyelte) pénzes ládikákat, kulcsokat, lakatokat, főkönyveket, okiratokat és acélból kovácsolt, nehéz erszényeket formázott. Teste áttetsző volt; ezért, mikor Scrooge alaposabban megszemlélte, keresztüllátott a mellényén, és látta kabátja két hátsó gombját.

Scrooge sűrűn hallotta, hogy Marley szívtelen ember, de eddig ennek nem adott hitelt.

Nem, akkor sem tudta elhinni. Bár keresztül nézett újra meg

újra a fantomon, és világosan látta; magán érezte halálosan hideg szemének dermesztő pillantását; bár még az állát a fejéhez kötő kendő anyagát is megszemlélte – ez a kötés az előbb elkerülte a figyelmét –, de még most sem hitte el, amit látott, és saját érzékei ellen lázadozott.

– Nos – tette fel a kérdést Scrooge hideg gúnnyal, ahogy szokta –, mit akarsz tőlem?

– Sokat! – minden kétséget kizáróan Marley hangja volt.

– Ki vagy?

– Azt kérdezd inkább, ki voltam.

– Na, és ki voltál? – emelte fel a hangját Scrooge. – Árnyék-nak elég körülményes vagy. – Előbb majdnem kicsúszott a száján, hogy „árnyék létedre” – de inkább ezt mondta, mert megfelelőbb kifejezésnek találta.

– Míg éltem, az üzlettársad voltam: Jacob Marley.

– Le tudsz... le tudsz ülni? – kérdezte Scrooge bizonytalanul.

– Igen.

– Akkor foglalj helyet!

Scrooge azért tette föl a kérdést, mert nem volt benne biztos, hogy egy átlátszó szellem képes-e leülni egy székre; és érezte, hogyha mégsem, akkor kínos magyarázkodás következik. De a szellem a kandalló másik oldalán letelepedett, mintha ennél mi sem lenne természetesebb dolog.

– Te nem hiszel bennem – állapította meg.

– Nem – ismerte el Scrooge.

– Mi bizonyíthatná jobban a létem, mint az érzékeid?

– Nem tudom – mondta Scrooge.

– Miért nem bízol az érzékeidben?

– Azért – mondta Scrooge –, mert a legkisebb dolog is megzavarja őket. A gyomrom enyhe működési zavara szélhámost csinál belőlük. Elképzelhető, hogy te nem vagy más, mint egy darab emésztetlen marhahús, egy csepp mustár, egy csipet sajt, esetleg

egy darabka nyers krumpli. De akárhogy is, több közöd van a zsírhoz, mint a sírhoz!

Scrooge általában nem gyártott vicceket, és most sem volt tréfás a kedve. Valójában azért próbált szellemeskedni, hogy elterelje a saját figyelmét, és megfékezze a rettegését; ugyanis a kísértet hangja a csontja velejéig megborzongatta.

Csőndben ülve bámulni a szellem kimeredt, üveges szemébe – ördögi szórakozásnak bizonyult. Ráadásul rettenetes, pokolbéli levegő lengte körül a jelenséget. Scrooge maga ugyan nem érzékelte, de csakis így történhetett: mert a teljesen mozdulatlanul ülő szellem haját, kabátja két szárnyát, csizmájának rojtjait valami lebegtette, mintha kemencéből felszálló forró pára mozgatná őket.

– Látod ezt a fogpiszkálót? – szólalt meg Scrooge; az előbb említett okból hirtelen újrakezdve a támadást, és (ha csak egyetlen másodpercre is) a látomás merev tekintetét akarta elterelni magáról.

– Látom – felelte a szellem.

– Nem is nézel rá – méltatlankodott Scrooge.

– Akkor is látom – mondta a szellem.

– No – válaszolta Scrooge –, csak ennyit kell benyelnem, és egész életemen át egy sereg goblin üldöz majd, és mind az én képzeletem teremtménye lesz. Humbug, ha mondom; humbug!

Erre aztán a szellem félelmetes hangon felkiáltott, és olyan baljós, rémséges zajjal csörgette a láncát, hogy Scrooge megmarkolta a székét, mert félt, hogy leszédül róla. De réműlete csak fokozódott, amikor a jelenés leoldotta a fejéről a kötést, mintha melege lenne a házban, és az állkapcsa lefittyedt a mellére!

Scrooge térdre borult, és a két kezébe temette az arcát.

– Irgalom! – nyöszörögte. – Rémisztő látomás, miért kínoz!

– Földön kúszó szellem – mordult rá –, hiszel végre a szemednek?

– Hiszek – dadogta Scrooge. – Kénytelen vagyok hinni. De a szellemek mit keresnek a földön, és miért látogatnak meg engem?

– Minden embertől elvárják – világosította fel a szellem –, hogy a benne lakó lélek embertársai közt járjon, távoli vidékeken utazzon; és ha életében elmulasztja, akkor halála után arra ítélik, hogy vándoroljon a világban – ó, jaj nekem! – és tanúja legyen annak, amiből nem vette ki a részét, bár kivethette volna a földi életében, és boldogságra fordíthatta volna!

A látomás újból felkiáltott, láncát csörgette, és tördelte árnyékét.

– Meg vagy láncolva – reszketett Scrooge. – Mondd el, miért!

– Az életem során kovácsolt láncot hordom – felelte a szellem. – Én csináltam egyik szemet a másik után, méterről méterre; magam öveztem fel vele magamat, szabad akaratomból viselem. Neked nem ismerős a mintája?

Scrooge csak reszketett tovább.

– Vagy inkább azt szeretnéd tudni – folytatta a kísértet –, hogy az általad viselt erős lánc milyen nehéz és hosszú? Éppen olyan nehéz és hosszú volt, mint ez hét karácsonnyal ezelőtt. Azóta is csak dolgoztál rajta. Súlyos lánc lett belőle!

Scrooge a padlóra pillantott, mintha várná, hogy ötven-hatvan ölnyi vaslánc vegye körül, de nem észlelt semmit.

– Jacob! – könyörgött a szellemnek. – Öreg Jacob Marley, beszélj még! Nyújts egy kis vigaszt, Jacob!

– Nem nyújthatok – mondta a szellem. – Az máshonnét jön, Ebenezer Scrooge, és más küldöttek hozzák, másfajta embereknek. Azt sem mondhatom el neked, amit legjobban szeretnék. Csak egészen keveset árulhatok el. Nem pihenhetek meg, nem maradhatok, nem vesztegethetem az időt sehol. A lelkem soha nem lépett ki az irodánkból – fogd fel –, életemben sohasem szárnyalt a mi pénzváltó kuckóink szűk határain túlra, és most hosszú küzdelmes utazások várnak rám!

Scrooge valahányszor elgondolkozott, szokása volt a nadrága zsebébe dugni a kezét. A szellem szavain elgondolkodva most is így tett, de nem emelte föl a tekintetét, nem állt föl a térdeplésből.

– Biztosan lassan utazol, Jacob – jegyezte meg Scrooge tárgyilagosan, de mély alázattal és hódolattal.

– Lassan – hagyta helyben a szellem.

– Hét éve haltál meg – töprengett tovább Scrooge. – Azóta folyton utazol?

– Megállás nélkül! – mondta a jelenés. – Nincs egy perc nyugtom, se békességem. Szakadatlan lelkifurdalás gyötör.

– Gyorsan utazol? – faggatta tovább Scrooge.

– A szél szárnyán – felelte a szellem.

– Hét év alatt jó nagy területet bejárhattál – mondta Scrooge.

A szellem, mikor meghallotta, újból felkiáltott, és az éjszakai hulla csendben annyira csörgette a láncát, hogy a rendőr joggal feljelenhette volna garázdaságért.

– Ó, te megkötozött, dupla vasra vert fogoly! – kiáltotta a fantom. – Nem tudod, hogy halhatatlan lények örökkévalóságig tartó, szakadatlan munkájának eredményeként fejlődik ki az a sok jószág, amit ez a föld teremteni képes? El sem tudod képzelni, hogy a maga kis körében jólelkűen munkálkodó minden keresztény lélek túl rövidnek találja majd halandó életét a hasznos dolgok véghezvitelére. Nem tudod, hogy semmiféle megbánás nem teheti jóvá az elmulasztott lehetőségeket? Én mennyit elmulasztottam. Ó, mennyit!

– Pedig te jó üzletember voltál, Jacob – csuklott el Scrooge hangja, aki kezdte magára vonatkoztatni az elhangzottakat.

– Üzlet! – kiáltott fel a szellem keserűen, és ismét a kezét tördelte. – Az emberiség volt az én üzletem. A közjó volt az én üzletem. A jótékonyáságnak, könyörületességnek, béketűrésnek és jóakaratnak kellett volna az én üzletemnek lennie. A szakmám

nehézségei az üzletem végtelen óceánjában csak egy kis cseppet jelentettek.

Karjával feltartotta láncait, mintha minden fölösleges panaszát ezek okozták volna, majd hagyta őket a földre zuhanni.

– Az esztendő során – panaszkolt a kísértet – ebben az időszakban kínlódom a legtöbbit. Miért jártam földre süített szemmel embertársaim között, tekintetemet miért nem emeltem fel soha a napkeleti bölcseket a szegény kunyhóhoz vezető, áldott csillagra? Vagy nem voltak olyan otthonok, ahova elvezethetett volna a fénye?

Scrooge nagyon megijedt a jövevény szavai hallatán, és csilláthatatlan remegés vett rajta erőt.

– Hallgass rám! – kiáltotta a szellem. – Mindjárt letelik az időm.

– Hallgatlak – vacogta Scrooge –, de légy velem könyörtületes! És beszélj világosan, Jacob, könnyörgök!

– Azt nem mondhatom el, hogy látható alakban hogyan jelentem meg előtted; sokszor ültem melletted láthatatlanul.

Ez egyáltalán nem volt kellemes gondolat. Scrooge hátán átfutott a hideg, és letörölte az izzadságot a homlokáról.

– Bűnhődésemnek nehéz része ez – folytatta a szellem. – Azért vagyok itt ma éjszaka, hogy figyelmeztesselek: még fennáll a lehetősége és reménye annak, hogy a sorsomat elkerüld. Én szerettem neked ezt a reményt és lehetőséget, Ebenezer.

– Jó barátom voltál mindig – hálálkodott Scrooge –, köszönöm.

– Három szellem kísért majd nálad.

Scrooge-nak majdnem annyira megnyúlt a képe, mint a szellemnek.

– Erről a lehetőségről és reményről beszéltél, Jacob? – kérdezte elcsukló hangon.

– Erről.

– Én... Én azt hiszem, inkább...

– A látogatásuk nélkül – utasította rendre a szellem – semmi remény, hogy elkerüld az én sorsomat. Várd holnap az elsőt, mikor egyet üt az óra.

– Nem fogadhatnám őket egyszerre, hogy hamarabb túl legyek rajta, Jacob? – célozgatott Scrooge.

– A másodikat a következő éjszaka várd ugyanabban az órában. A harmadikat az azt követő éjjel, mikor elhal az éjféli harangszó utolsó kondulása. Azon igyekezz, hogy ne találkozzunk többé; és a saját érdekedben ne felejtse el, ami közöttünk történt!

Ezek után a jelenés felemelte a kendőjét az asztalról, és újból felkötötte vele az állát. Scrooge a fogak összekoccanásáról tudta, hogy a kötés megtartotta az álkapcsait. Újból összeszedte a bátorságát annyira, hogy fölemelte a tekintetét, földöntúli látogatója ott magasodott vele szemközt, lánc a dereka köré volt csavarva, a végét pedig átvette a karján.

A látomás hátrafelé távolodott; minden lépésére egy kicsit kijebbe nyílt az ablak, úgyhogy mikor a kísértet odáig hátrált, már tárva-nyitva állt. Intett Scrooge-nak, hogy jöjjön közelebb, és ő így is tett. Amikor már csak két lépésre álltak egymástól, Marley szelleme fölemelt kézzel jelezte, hogy ne jöjjön közelebb. Scrooge megtorpant. Inkább megdöbbenésében és félelmében, mint engedelmességből; mert mikor a szellem felemelte a karját, Scrooge furcsa hangokat hallott a levegőben, panaszkodó, sajnálkozó hangok zűrzavarát; önvádtól terhelt, kimondhatatlanul bánatos jajgatást. A kísértet figyelt egy pillanatig, aztán ő is csatlakozott a gyászos kórushoz, majd kiúszott a hideg, sötét éjszakába.

Scrooge az ablakig követte; a kíváncsiságtól elszánta magát a végsőkre. Kitekintett.

Fantomok töltötték meg a levegőt, nyugtalan sietséggel, siránkozva repkedtek ide-oda. Mindegyikük, Marley szelleméhez hasonlóan, láncokat hordott; néhányukat egymáshoz kötözték

(ezek bűnös kormánytagok lehettek); egyikük sem volt szabad. Scrooge sokukat ismerte személyesen, míg éltek. Egy öreg, fehér mellényes kísértetet nagyon ismerősnek talált, a bokájához irdatlan pénzszekeányt erősítettek. Keservesen sírt, mert képtelen volt segíteni egy szerencsétlen asszonyon meg a gyermekén, akiket az egyik küszöbön látott üldögdélni. Látszott, hogy mind amiatt gyötrődnek, hogy nem tudnak segíteni az embereknek, mindörökre elvesztették ezt a képességüket.

Vajon ezek a teremtmények váltak köddé, vagy a köd takarta el őket, azt Scrooge nem tudta megmondani. De elenyésztek kísérteties hangjukkal együtt, és az éjszaka újból olyan lett, mint Scrooge hazatérésének idején.

Becsukta az ablakot, és megvizsgálta az ajtót, amelyiken a szellem belépett. Úgy volt bezárva, ahogy hagyta: kétszer ráfordítva a kulcs, a reteszek érintetlenek. Humbug! – akarta mondani, de már az első szótagnál megakadt. A kiállott izgalmak, vagy a nap fáradalmi, vagy a bepillantás a láthatatlan világba, vagy a szellemmel lefolytatott lehangoló beszélgetés, esetleg a késői óra miatt nagy szüksége volt a pihenésre, ezért ráfeküdt az ágyra, és abban a pillanatban álomba is merült.

MÁSODIK VERSSZAK

A HÁROM SZELLEM KÖZÜL AZ ELSŐ

Scrooge éjhomályban ébredt. Ahogy kinézett az ágy függönye mögül, alig tudta megkülönböztetni az áttetsző ablakot szobája sötét falaitól. Éppen azon igyekezett, hogy fürkésző tekintetével kikémlelje a sűrű sötétséget, amikor az egyik közeli templom toronyórája elütötte a negyedik negyedét. Ezért aztán az órára kezdett figyelni.

Meglepetésére a nehéz harang nem hagyta abba a kongást, a hat után elütötte a hetet, hét után a nyolcat, és megállás nélkül folytatta egészen tizenkettőig; majd elhallgatott. Tizenkettő! Két óra után feküdt le. Biztosan elromlott az az óra. Jégdarab kerülhetett az óraműbe. Még hogy tizenkettő!

Kinyitotta ütőműves zsebórája fedelét, hogy ellenőrizze az ostoba toronyórát. Az óra fürge másodpercmutatója tizenkettőt ütött, aztán megállt.

– Lehetetlen – dörmögte Scrooge –, hogy átaludtam az egész napot, és még a következő éjszaka jó részét is átszundikáltam. De az is elképzelhetetlen, hogy történt valami a nappal, és most déli tizenkét óra van!

Izgatottan mászott ki az ágyból, és az ablakig tapogatózott. A köntöse ujjával le kellett törölnie a jégvirágokat, hogy lásson valamit; de így is csak keveset tudott kivenni a külvilágból. Csupán annyit sikerült megállapítania, hogy még mindig nem szállt föl a

köd, nagyon hideg az idő, és a lent szaladgáló emberek lármája nem hallatszik fel, pedig az minden kétséget kizáróan kirobban, ha az éjszaka hirtelen elkergeti a napot, és elfoglalja az egész világot. Ettől nagyon megkönnyebbült, mert ha nem lehetne számolni a napokat, akkor „A váltó kézhezvételétől számított három napon belül fizesse ki Ebenezer Scrooge úrnak a fennálló összeget, vagy különben” kezdetű íromány még az Egyesült Államok értékpapírjainál is kevesebb biztosítékot jelentene.

Scrooge visszafeküdt és gondolkodott, gondolkodott, újra meg újra végigrágt a dolgot, ám nem jutott semmire. Minél többet gondolkozott, annál jobban összezavarodott, és minél inkább igyekezett nem gondolkozni, annál elmélyültebben töprengett.

Marley szelleme nem hagyta nyugodni. Valahányszor alapos megfontolás után úgy határozott, hogy az egész csupán álom volt: az esze kiakadt rugó módjára újra előző helyzetébe pattant vissza, és újra ugyanazt a kérdést hozta elé, hogy legyen min rágódnia: „Álmodtam vagy sem?”

Scrooge ezen rágódva feküdt, míg a toronyóra el nem ütötte a háromnegyedet; akkor jutott eszébe hirtelen, hogy a kísértet látogatót jelentett be neki, mikor a toronyóra egyet üt. Feltette magában, hogy ébren fekszik, míg elmúlik az az idő; és mivel ugyanúgy nem tudott volna elaludni, ahogy a mennybe sem tudott menni, talán ez volt a legokosabb dolog, amit tehetett.

Oly hosszúnak érezte a negyedórát, hogy többször határozotlan úgy gondolta, önkéntelenül elszundított, és lemaradt az óráütésről. Végre meghallotta.

- Bim-bam!
- Negyed – számolta Scrooge.
- Bim-bam!
- Fél! – morogta Scrooge.
- Bim-bam!
- Háromnegyed – mondta Scrooge.

– Bim-bam!

– Egy óra – jelentette ki diadalittasan Scrooge –, egy óra, és semmi nem történt!

Ezt még az óra harangjának kondulása előtt mondta, de aztán az is elütötte mély, színtelen, öblös, gyászos hangon az egyet. Hirtelen fény gyulladt a szobában, és valaki félrehúzta Scrooge ágyának függönyét.

Az ágy függönyét, becsületesemre mondom, egy kéz húzta félre. Nem az ágy lábánál és nem is a fejénél lévő függönyt, hanem azt, amerre éppen fordult. Félrehúzták az ágy függönyét, és Scrooge félig fekvé szembe találta magát a függönyt félrehúzó földöntúli látogatóval, olyan közel, mint én vagyok most hozzád, én pedig lélekben veled vagyok.

Különös alak volt a látogató, mintha gyermek lett volna: de mégsem, inkább öregember, aki mintha valamiféle természetfölötti közvetítő anyagon keresztül nézve eltávolodott volna a nézőtől, és egy gyermek méreteire csökkent. A nyakába és hátára lógó haja fehéren csillogott, mint az időseké; de nem ült ránc az arcán, a bőrén a legüdebb ifjúság pírja ragyogott. Hosszú karja izmos, és mintha keze is szokatlanul erős szorításra lenne képes. Kecses lábszára és lábfeje felső végtagjaihoz hasonlóan fedetlen maradt. Hótiszta inget viselt; derekát fényes öv fonta körül. Friss zöld magyalágot tartott a kezében, és e téli jelképpel fura ellentétben, nyári virágok szegélyezték a ruháját. Mégis az volt a legkülönösebb, hogy a feje tetejéről sugárzó fény áradt, amelynek világánál minden láthatóvá vált; kétségkívül ezért hordott rosszkedvű pillanataiban sapka helyett egy nagy gyertyakoppantót, amit most a hóna alatt szorongatott.

De mikor Scrooge alaposabban szemügyre vette, mégsem ezt találta rajta a legkülönösebbnek. Mert ahogy az öve hol itt, hol ott csillogott-villogott, ami az egyik pillanatban felfénylett, a másikban elsötétült – az alak körvonalai is úgy változtak: hol fél karja

volt, hol fél lába, aztán meg húsz lába, aztán kettő, de fej nélkül, majd test nélküli fej: és a bizonytalan testrészek körvonalai is elmosódtak, beleolvadtak a sűrű homályba, ahol elenyésztek. Míg Scrooge javában csodálkozott, a lény újból megjelent, immár határozottan és jól láthatóan.

– Te vagy az a szellem, akinek jelezték az érkezését? – kérdezte Scrooge.

– Én.

A hangja szelíd volt és kedves. Furcsán halk, mintha messziről hallatszana, nem pedig közvetlen közelről.

– Kicsoda, micsoda vagy te? – szegezte neki a kérdést Scrooge.

– A régi karácsonyok szelleme.

– A nagyon régi karácsonyoké? – érdeklődött tovább Scrooge, vizsgálgatva az apró alakot.

– Nem. A te régi karácsonyaidé.

Ha valaki megkérdezi, talán képtelen lett volna megmondani, miért, de Scrooge különös vágyat érzett, hogy a sapkában lássa a szellemet és megkérte, hogy tegye a fejére.

– Micsoda – háborodott fel a szellem –, földi kézzel máris el akarod oltani a fényt, amit adok? Nem elég, hogy te is azok egyike vagy, akiknek indulatai ezt a sapkát készítették, és arra kényszerítetek, hogy hosszú éveken át a szemembe húzva viseljem?

Scrooge tisztelettudóan tiltakozott, hogy nem állt szándékában megsérteni, és amennyire tudja, életének egyetlen korszakában sem „borított sapkát” készakarva a szellemre. Aztán az iránt érdeklődött, hogy milyen ügyben kereste fel.

– A te érdekedben! – mondta a szellem.

Scrooge a hálájáról biztosította, de önkéntelenül az jutott eszébe, hogy a zavartalan éjszakai nyugalom sokkal kívánatosabb lenne számára. A szellem valószínűleg meghallotta gondolatát, mert rögtön megjegyezte:

– Akkor azért, hogy jó útra térj. Vigyázz!

Beszéd közben, erős kezével szelíden belekarolt Scrooge-ba.

– Kelj föl! Gyere velem!

Scrooge hiába magyarázta, hogy sem az időjárás, sem a késői időpont nem megfelelő a gyalogtúrára; hogy az ágy meleg, a hőmérséklet pedig jóval fagypont alá süllyedt; hogy ő csak könnyedén papucsot, köntöst és hálósipkát visel, és ráadásul meg is hűlt. De a fogásnak, bár női kézhez hasonlóan gyöngéd volt, nem lehetett ellenállni. Kikelt az ágyból, ám mikor rájött, hogy a szellem elindul az ablak felé, rimánkodva kapaszkodott a ruhájába.

– Én halandó vagyok – panaszkodott –, könnyen elbukom.

– Hagyd, hogy itt megérintselek – mondta a szellem, és Scrooge szívére tette a kezét. – Ez más dolgokban is segít!

Miután ezeket a szavakat kiejtette, áthatoltak a falon, és kint álltak az úton; körülöttük széles mező terült el. A város eltűnt. Nyoma sem látszott. A sötétség és a köd is eltűnt vele együtt, tiszta, hideg téli nap ígérkezett, a földet hó borította.

– Jóságos ég! – csapta össze a kezét Scrooge és körbepillantott. – Hiszen itt nőttem fel! Itt töltöttem a gyermekkoromat!

A szellem pillantással mérte végig. Bár érintése könnyű volt, gyöngéd, és csupán egyetlen pillanatig tartott, az öregember mintha még most is a mellén érezte volna. Ezer illat szállt a légtérben, és mindegyik ezer gondolatot, régen elfelejtett reményeket, örömeket, gondokat hordozott.

– Remeg az ajkad – jegyezte meg a szellem. – És mi az az arcodon?

Scrooge elszorult hangon motyogta, hogy valami pattanás, és arra kérte a szellemet, hogy vezesse, amerre kell.

– Vissza tudsz emlékezni az útra? – kérdezte a szellem.

– Vissza! – kiáltott fel Scrooge. – Bekötött szemmel is eltalálnék rajta!

– Furcsa, hogy annyi éven át nem jutott eszedbe – jegyezte meg a szellem. – Menjünk tovább!

Mentek tovább az úton. Scrooge minden kapura, oszlopra, fára ráismert, a távolban feltűnt egy kis mezőváros, hídjai, temploma, kanyargó folyója. Aztán néhány borzas póni közeledett feléjük; hátukon fiúk, akik odakiabáltak a gazdálkodók hajtotta, könnyű kocsikon és szekereken ülő többi fiúnak. Az összes fiúnak széles volt a kedve, és addig kiabáltak egymásnak, míg a mezők úgy megteltek vidám hangzavarral, hogy még a csípős levegő is kacagott bele.

– Ezek az elmúlt dolgok árnyai – magyarázta a szellem. – Nem érzékelnek bennünket.

A víg utazók közelebb értek, és Scrooge névről ismerte valamennyit. Miért lett hirtelen olyan határtalanul boldog, hogy láthatja őket? Hideg szeme miért csillogott, miért kalapált a szíve, mikor elmentek mellette? Miért örült, mikor boldog karácsonyt kívántak egymásnak, ha keresztutakhoz vagy mellékutakhoz érve elváltak, és otthonuk felé igyekeztek? Mit jelentett Scrooge-nak a boldog karácsony? Még hogy boldog karácsony! Mi köze hozzá?

– Az iskola még nem üreült ki – figyelmeztette a szellem. – Egy magányos gyermek még ott maradt, akiről megfeledkeztek a barátai.

Scrooge azt felelte, hogy tudja. És felzokogott.

A főútról egy emlékezetes utcába kanyarodtak, és nemsokára egy komor, vörös téglás épülethez értek, amelynek tetején szélkakast tartó kis kupola magasodott, csengettyű lógott benne. A nagy ház fénye megkopott; a tágas melléképületet alig használták, a nedves falakon moha nőtt, ablakai betörték, a kapuk kidőltek. Baromfi kotkodácsolt, tollászkodott az istállókban; a kocsiszíneket, pajtákat felverte a gaz. Bent sem maradt meg sok a régi fényéből, mert mikor a sivár előcsarnokba léptek, és végignéztek a szobák hosszú sorának nyitott ajtaján: szegényesnek, hidegnek, kopárnak tűnt valamennyi. Földszag terjengett a levegőben, dermesztő kopárság honolt, és mindez valahogy magán viselte a korai fölkelés és a szegényes táplálkozás nyomát.

A szellem és Scrooge végigment a folyosón, a ház hátsó részéből nyíló ajtó felé. Kitárult előttük, és hosszú, kietlen, szomorú helyiségbe engedett bepillantást, amelyet a gyalult fenyőfa padok és asztalok sora még kietlenebbnek mutatott. Magányos fiú olvast az egyik asztal mellett, a pislákoló tűz közelében. Scrooge lerogyott az egyik padba, és szegény, elfeledett egykori énjét látva, sírásra fakadt.

A ház rejtett visszhangjai, a faburkolat mögött motozó egerek, a sötét hátsó udvarban a félig kiolvadt ereszsatornából csepegő vízcseppek, a szomorú nyárfa csupasz ágai között hallatszósóhajok, az üres kamraajtó nyikorgása, még a tűz ropogása is, mind, mind ellágyította Scrooge szívét, és ő szabad folyást engedett könnyeinek.

A szellem megfogta a karját, és olvasmányába merülő fiatalkori énjére mutatott. Ekkor egy különös ruhába öltözött ember állt meg az ablak előtt: csodálatosan valóságosnak tűnő, jól látható alak volt; övébe fejszét tűzött, és egy tüzelővel megrakott szamarat vezetett kantáron.

– Nahát, hiszen ez Ali Baba! – lelkesedett Scrooge. – A kedves, öreg, tisztességes Ali Baba! Igen, igen, tudom. Az egyik karácsonyestén, mikor egyedül hagyták azt a magányos fiút, akkor jött el legelőször. Szegény gyermek! És Valentine – folytatta Scrooge –, meg a vadóc bátyja, Orson; itt jönnek ők is! Meg az a hogyishívják, akit álmában egy szál bugyogóban pottyantottak le Damaszkusz kapujába, hát nem látod? Meg a szultán lovásza, akit a feje tetejére állítottak a dzsinnek: ott áll most is, a fején! Megérdemli. Úgy kell neki. Micsoda dolog, hogy feleségül venni a hercegkisasszonyt!

Üzlettársai a Cityben elcsodálkoztak volna, ha hallják, hogy Scrooge teljes komolysággal, különös, félig síró, félig nevető hangon, kipirult, lelkes arccal beszél ezekről a dolgokról.

– Itt a papagáj is! – kiáltott fel Scrooge. – A teste zöld, sárga a

farka, feje búbján meg salátaszerű bóbíta! Ez az! Ő szólította meg szegény Robinson Crusoe-t, miután körülhajózta a szigetet. „Szegény Robinson Crusoe, hol voltál, Robinson Crusoe?” Azt hitte, álmodik, de nem. A papagáj szólította meg, hiszen tudod. Az ott Péntek, nézd, hogy fut a kis öböl felé! Hahó! Hopp! Hahó!

Aztán, szokásától eltérően hirtelen felsóhajtott: – Szegény fiú! – majd újból sírásra fakadt.

– Úgy szeretném – morogta Scrooge, aztán zsebre dugta a kezét és körülnézett, miután mandzsettájával letörölte könnyeit –, olyan jó lenne... de most már késő.

– Mi a baj? – kérdezte a szellem.

– Semmi – válaszolta Scrooge. – Semmi. Tegnap este egy fiú az ajtóm előtt karácsonyi dalt akart énekelni. Olyan jó lenne, ha adtam volna neki valamit; ennyi az egész.

A szellem előzékenyen mosolygott, a kezével intett, és azt mondta:

– Most pedig lássunk egy másik karácsonyt!

Scrooge korábbi énje ezekre a szavakra megnőtt, a szoba kicsit sötétebb és koszosabb lett. A faburkolat felpúposodott, az ablaktáblák megrepedeztek; a mennyezetről vakolattörmelék potyogott, alatta a csupasz lécezet látszott, de hogyan történt mindez, Scrooge-nak ugyanúgy fogalma sem volt, mint neked. Csak azt tudta, hogy mindez rendben van: ő megint egyedül maradt, mikor a többi fiú vígan hazament a szünetre.

Most nem olvasott, hanem elkeseredetten járkált fel-alá. Scrooge a szellemre pillantott, és komoran megcsóválta a fejét, majd aggodalmasan nézett az ajtó felé.

Az ajtó kitárult: a fiúnál sokkal kisebb lány szaladt be rajta; megölelte, összecsókolta, és „kedves bátyámnak” nevezte.

– Azért jöttem, hogy hazavigyelek, kedves bátyám! – tapsikolt apró kezével a gyermek, és hajlongott örömeiben. – Hazaviszlek, haza, haza!

– Haza, kicsi Fanny? – lelkenedett a fiú.

– Igen! – újságolta a gyermek, boldogan. – Haza, méghezvzá végleg. Örökre haza. Apa sokkal kedvesebb a szokásosnál, a házunk olyan, mint a mennyország! Egyik este lefekvéskor olyan kedvesen beszélgetett velem, hogy megint fel mertem tenni a kérdést: hazajöhetsz-e, és ő azt felelte, hogy igen, és kocsival elküldött, hogy hozzalak haza. És most már férfi leszel – nyílt nagyra a gyermek szeme –, és nem kell visszajönnöd ide soha többé; és együtt töltjük az egész karácsonyt, nem lesz a világon nálunk boldogabb!

– Komoly hölgy vagy már, kicsi Fanny! – lelkenedett a fiú.

A kislány tapsolt, kacagott, és igyekezett felérni a fiú fejéhez; de még túl alacsony volt ehhez, ezért újra elnevette magát, és lábujjhegyre állt, hogy megölelje. Aztán gyermeki szelességgel az ajtó felé húzta, a fiú pedig lelkesen követte.

Egy rémes hang elkiáltotta magát a folyosón:

– Hozzák le Scrooge úrfi ládáját! – és megjelent az iskola igazgatója is, dühös megvetéssel mérte végig Scrooge úrfit, aztán undorodva kezét rázott vele. Majd betessékelt a fiút meg a hűgát a világ legridegebb fogadószobájába, ahol a hidegtől kifakult térképek függtek a falon, és az ablakokban ég- és földgömbök helyezkedtek el. Ekkor elővett egy üveg borzasztóan híg bort és egy darab kegyetlenül szívós süteményt, és ezeknek a finomságoknak egy részét felkínálta a két fiatalnak, ezzel egy időben egy vézna cselédet szalasztott, hogy a kocsist is kínálja meg egy pohár „miegymással”, aki azt üzenté, hogy köszöni az úrnak, de ha ez a miegymás ugyanaz, mint amit korábban kóstolt, akkor inkább nem kér belőle. Ezalatt Scrooge úrfi poggyászát felkötötték a kocsi tetejére, a gyerekek készségesen búcsút vettek az iskola igazgatójától; beültek a kocsiba, és a kerti úton vígan hajtottak végig. A kocsi fűrge kerekei az örökzöldek sötét leveleiről porfelhő gyanánt sodorták le a zúzmarát és a havat.

– A törekeny teremtést egy szellő is elfújhatta volna – jegyezte meg a szellem. – De aranyból volt a szíve!

– Így igaz – helyeselt Scrooge. – Igazad van. Nem tagadom, szellem, isten ments!

– Házassága után meg is halt – mondta a szellem –, és ha jól értesültem, gyermekei maradtak hátra.

– Csak egy gyermeke – válaszolta Scrooge.

– Igaz – ismerte el a szellem. – Az unokaöcséd!

Scrooge mintha kellemetlenül érezte volna magát; csak ennyit válaszolt:

– Igen.

Bár csak néhány pillanattal azelőtt hagyták el az iskolát, hirtelen egy város forgalmas utcáin találták magukat, ahol a járókelők árnyékként közlekedtek, árnyékkocsik és szekerek nyüzsögtek, és minden kavargott és nyüzsgött, mint egy igazi városban. A boltok díszítéséről látszott, hogy karácsony felé közelednek, leszállt az este, és kivilágították az utcákat.

A szellem az egyik nagykereskedés bejáratánál megállt, és megkérdezte Scrooge-ot, hogy ismeri-e.

– Hogyne ismerném! – kiáltott fel Scrooge. – Vagy nem itt voltam segéd?

Beléptek. Scrooge izgatottan felkiáltott, mikor megpillantott egy kötött sapkát viselő öregurat, aki olyan magas íróasztal mögött ült, hogy ha még öt centivel magasabb, beveri a fejét a plafonba.

– Nini, hiszen ez Fezziwig, az isten áldja meg! Feltámadt Fezziwig.

Az öreg Fezziwig letette a tollat, és a hetet mutató órára pillantott. Megdörzsölte a kezét, megigazgatta bő mellényét; minden nevetett rajta, a cipőjétől a feje búbjáig; és teli torokból kiáltott kellemes, behízsgáló, zengő hangján:

– Hahó, Ebenezer, Dick, gyertek ide!

Scrooge korábbi énje addigra fiatalemberré nőtt, besietett a másik segéddel együtt.

– Ez meg Dick Wilkins – fordult Scrooge a szellemhez. – Istenem, ő az. Ő bizony. Nagyon szeretett engem ez a Dick, nagyon. Szegény Dick! Istenem, Istenem!

– Hahó, fiaim – rikkantotta Fezziwig –, ma este nem dolgozunk többet. Karácsonyeste van, Dick. Karácsony, Ebenezer! Tegyétek föl az ablaktáblákat a kirakatokra – tapsolt egy nagyot az öreg Fezziwig –, egy, kettő!

Nem hiszitek, milyen fürgén intézte a dolgot a két fiú! Kiszaladtak az utcára az ablaktáblákkal – egy, kettő, három –, felrakták őket – négy, öt, hat –, felerősítették rájuk a keresztvasakat – hét, nyolc, kilenc –, és már jöttek is vissza, mielőtt tizenkettőig számolhattál volna, fújtatva, mint a versenylovak.

– Gyerünk! – rikkantotta az öreg Fezziwig, és csodálatos gyorsasággal szökkent le a magas írópult mellől. – Pakoljatok el, fiaim, hogy bőven legyen hely! Gyerünk, Dick! Rajta, Ebenezer!

Elpakolni! Az öreg Fezziwig vigyázó tekintete alatt nem volt a világon olyasmi, amit ők ne akartak vagy ne tudtak volna elrakni. Egy perc alatt megvoltak vele. Minden mozdíthatót úgy elraktak, mintha örökre el akarták volna tüntetni szem elől. Felsőpörték és fellocsolták a padlót, megtisztították a lámpabeleket, alaposan megrakták a tüzet, és a boltot olyan kellemes, meleg, meghitt, száraz és ragyogó bálteremmé alakították, amelyet téli éjszakán csak kívánhat az ember.

Egy hegedűs érkezett a kottáival, a magas írópulthoz lépett, átalakította zenekari emelvénynek, és nekiállt hangolni, mint ötven gyomorgörcs. Fezziwigné hatalmas, széles mosollyal lépett be. Őt követte a három ragyogó Fezziwig kisasszony, majd hat megtört szívű udvarlójuk következett. Aztán sorban az üzletben dolgozó fiatal emberek és lányok. Utánuk a szolgáló jött, unokabátyjával, a pékkel. Megérkezett a szakácsné, bátyja legjobb barátjának, a

tejesembernek a társaságában. A szemközt szolgáló inas is megérkezett, neki azzal gyanúsították a gazdáját, hogy nem táplálja megfelelően. Megpróbált a szomszéd szolgálója mögé elrejtőzni, akiről kiderült, hogy az asszonya időnként meghúzkodja a fülét. Megjöttek mind, egyik a másik után; volt, aki szégyenlősen, volt, aki merészen, kecsesen, nehézkesen: volt, akit húzni, másokat lökdösní kellett – de azért mind beléptek valami módon. Táncoltak is valamennyien – hús pár egyszerre; félkörben kézen fogva, aztán a másik oldalon vissza; középen előre és vissza; aztán körbe-körbe, különböző, kedves csoportokban; akik előbb az első, feltartott kezű párt alkották, visszatértek az utolsó helyre; amint ezek megérkeztek, az új első pár neki is indult; végül valamennyi pár feltartotta a karját, és nem maradt, aki átbújjon alattuk. Mikor idáig jutottak, az öreg Fezziwig tapsolt egyet, hogy hagyják abba a táncot, és elrikkantotta magát:

– Remek volt!

A hegedűs pedig felhevült képét bedugta a söröskorsóba, amit pont erre a célra készítettek oda neki. Mivel nem volt kenyeke a lustálkodás, amint felbukkant a korsó fenekéről, bár még senki sem táncolt, ő tüstént újra kezdte, mintha a korábbi, kimerült hegedűst egy ablaktáblán vitték volna haza, ő meg egy új zenész, aki feltette magában, hogy túltesz a másikon, ha bele is pusztul.

Aztán táncoltak, majd zálogosdit játszottak, újból tánc következett, majd kalácsevés, ittak puncsot, megettek egy nagy darab hideg sült húst, aztán meg egy nagy darab hideg főtt húst, meg karácsonyi süteményt, és megittak rengeteg sört. De az este fénypontja a sült és főtt hús után következett, mivel a hegedűs (dörzsölt vén róka, jobban értette a csíziót, semhogy bárki dirigálhattott volna neki) rákezdett a „Sir Roger de Coverley”-re. Akkor az öreg Fezziwig kiállt a feleségével táncolni. Első párnak álltak be, ami nem akármilyen teljesítmény; huszonhárom vagy huszon-

négy pár jött utánuk, olyanok, akikkel nem tanácsos kukoricázni, mert táncolni akarnak, nem pedig tötyörögni.

De lettek volna akár kétszer annyian – sőt, mi több, akár négyszer annyian is –, a vén Fezziwig megállta volna a helyét, a felesége ugyancsak. Ami az asszonyt illeti, a szó szoros értelmében illett a párjához. Ha ez nem elég nagy dicséret, mondj nagyobbat, és én máris ideírom. Fezziwig lábikrája mintha fénylett volna. Holdként világot a tánc során végig. Nem tudta volna megmondani, mi történik a következő pillanatban. A vén Fezziwig és neje vezette az egész táncot – előre, hátra, páros kézfogás, bók, meghajlás, a „csigavonal” meg a „tűbefűző” nevű figurák, aztán vissza az eredeti helyre –, utána Fezziwig „bokázott”, vagyis olyan ügyesen csapta össze a levegőben mindkét lábát, mintha integrált volna vele – és a talpára érkezett ismét, még csak meg sem billent közben.

Mikor tizenegyedik ütött az óra, a házibál véget ért. Fezziwig úr és neje elfoglalta helyét az ajtó két oldalán, sorban kezét fogták a távozókkal, és boldog karácsonyt kívántak nekik. Mikor a két segéden kívül mindenki hazament, velük is kezét ráztak; végül elcsöndesedett a vígság hangja, és a két fiú elment lefeküdni, a pult alá, a bolt hátsó részében.

Scrooge végig úgy viselkedett, mint akit elhagyott a józan esze. Teljes szívvel és lélekkel részt vett a jelenetben, és együtt érzett régi énjével. Mindent megerősített, mindenre emlékezett, mindent élvezett, különleges izgalom vett erőt rajta. Mikor korábbi énjének és Dicknek boldog arca elfordult tőlük, csak akkor jutott eszébe a szellem, akkor vette észre, hogy az figyelte őt, és a fényt tisztán ragyog a feje fölött.

– Ezért az apróságért – csodálkozott a szellem – mennyire hálás az egyszerű népség!

– Apróságért! – ismételte Scrooge.

A szellem intett neki, hogy figyeljen a két segéd beszélgetésére,

akik hálásan magasztalták Fezziwiget, és miután Scrooge végighallgatta, a szellem odafordult hozzá:

– Miért? Nem úgy van? Csak pár fontot költött el a halandók pénzéből: hármát, talán négyet. Akkora dolog ez, hogy ilyen dicséretet érdemel?

– Nem erről van szó – tüzelte fel Scrooge-ot a megjegyzés, és akaratlanul is nem a jelenlegi, hanem korábbi énjének érzéseit fejezte ki. – Nem erről van szó, szellem. A tulajdonos boldoggá vagy boldogtalanná tehet bennünket, szolgálatunkat elviselhetővé vagy elviselhetetlenné teheti; örömmé vagy kínszenvedéssé. Szavakban, pillantásokban van a hatalma, olyan apróságokban, amiket nem lehet összeadni és számba venni. No és? Pont akkora boldogságot jelent, mintha egy egész vagyont érne.

Magán érezte a szellem pillantását, és hirtelen elhallgatott.

– Mi a baj? – érdeklődött a szellem.

– Semmi különös – mondta Scrooge.

– De mégis? – folytatta a szellem.

– Nem – tiltakozott Scrooge –, nem. Csak szeretnék pár szót szólni az alkalmazottamhoz. Ennyi az egész.

A korábbi énje akkor oltotta el a lámpát éppen, mikor kimondta ezt a kívánságot, és Scrooge meg a szellem ismét ott állt egymás mellett a szabad ég alatt.

– Fogytán van az időm – figyelmeztetett a szellem. – Igyekezünk!

Nem Scrooge-nak vagy egyéb látható lénynek szólt ez a kijelentés, de a hatása azonnal érződött. Scrooge újból önmagát látta. Most már idősebb, középkorú férfi lett. Még nem jelentek meg az arcán a későbbi évek kegyetlen és szigorú vonásai, de már megjelentek a gond és a kapzsiság jelei. Mohó, sóvár nyugtalanság vibrált a tekintetében, ez előrevetítette, milyen szenvedély vert gyökeret benne, és hogy merre esik majd a kifejlődő fa árnyéka.

Nem egyedül üldögélt, egy gyászruhába öltözött, fiatal szépség

foglalt helyet mellette. A lány szeméből kicsorduló könny megcsillan a régi karácsonyok szelleméből áradó fényben.

– Nem sokat számít – mondta a lány szelíden. – Neked tényleg nem sokat. A helyemet másik bálvány tölti be; és ha az képes felvidítani és megvigasztalni téged az elkövetkezendő időkben úgy, ahogy én próbáltam, akkor tényleg nincs okom panaszra.

– Miféle bálvány tölti be a helyedet? – értetlenkedett a férfi.

– Arany.

– Nagyon igazságosan ítéli meg a világ az embert! – fortyant fel Scrooge. – Semmit sem vet meg annyira, mint a szegénységet: pedig szavakban a gazdagságot akarók felett ítélkezik legszigorúbban.

– Túlságosan tartasz a világtól – korholta szelíden a lány. – Az összes többi reményed abban az egyben olvadt fel, hogy el akarsz kerülni a világ alantas pletykáit. Láttam, hogyan halt ki belőled a nemesebb dolgok iránti vágyakozás, és mostanra egyetlen szenvedély hevít: a haszonvágy. Így van, ugye?

– És akkor mi van? – vágott vissza a férfi. – Ennyivel bölcsebb lettem, és akkor mi van? Irányodban nem változtam meg.

A leány megcsóválta a fejét.

– Vagy igen?

– Nagyon régi a megállapodásunk. Akkor kötöttük, amikor mindketten szegények voltunk, és belenyugodtunk, ha azok is maradunk, míg türelmesen megszerezzük földi javainkat. Te azonban megváltoztál. Mikor megegyeztünk, más ember voltál.

– Fiatal voltam – vetette oda ingerülten a férfi.

– Az érzelmeid is elárulják neked, hogy már nem vagy az, aki voltál – felelte a lány. – Én nem változtam. Ami boldogságot ígért, mikor egy szív, egy lélek voltunk, az nyomorúsággal van tele, most, mikor már kettéváltunk. Hányszor és micsoda fájdalommal töprengtem ezen, azt nem mondom el. Legyen annyi elég, hogy végiggondoltam, és visszaadhatom a szabadságodat.

– Kértem, hogy visszaadd?

– Szóval nem. Soha.

– Akkor mivel?

– Jellemed, gondolkodásod megváltozásával, megváltozott életmódoddal, új életcéljaiddal. Mindazzal, ami szerelmemet számodra valaha becselessé és értékessé tette. Ha nem lenne egymáshoz semmi közünk – mondta szelíd, de határozott pillantással a lány –, mondd, érdeklődnél irántam, és el akarnád nyerni a szerelmemet? Egyáltalán nem!

Úgy látszott, hogy a férfi önkéntelenül is megadja magát ennek az érvelésnek. De nagy nehezen ezt mondta:

– Nem gondolod komolyan.

– Boldogan gondolnék mást, ha tudnék – felelte a lány –, az ég rá a tanúm! Mikor rájöttem az igazságra, tudtam, hogy nem szegülhetek szembe vele. Ha ma szabad volnál, ha holnap vagy akár tegnap szabad lettél volna, komolyan hihetném, hogy akkor vagyontalan leányt veszel feleségül te, aki még bizalmas beszélgetés közben is a hasznát figyeled, vagy ha őt választod, ha egy pillanatra nem a vezérelved szerint cselekszel, biztos vagyok benne, hogy később úgyis megbánod. Tisztában vagyok ezzel, és visszaadom a szabadságodat. Tiszta szívvel, mert szeretem azt, aki valaha voltál.

A férfi meg akart szólalni, de a lány elfordította a fejét, és folytatta:

– Lehet, hogy ez fájni fog neked, és mikor a múltra emlékszem, félig-meddig remélem is. De nemsokára a saját jószántából, haszontalan álmoként kergeted el ezt az emléket, és örülsz, hogy fölébredtél. Légy boldog a magad választotta életben!

A lány otthagya, és elváltak.

– Szellem – kiáltott fel Scrooge –, többet már ne mutass! Vigyél haza! Miért okoz neked örömet, ha kínzol engem?

– Még egy árnyat mutatok – jelentette ki a szellem.

– Többet ne – kiáltotta Scrooge –, többet ne! Látni sem akarom. Ne mutass többet!

De a kéréllhetetlen szellem mindkét karját leszorította, és kényszerítette, hogy nézze, ami következik.

Más helyszínre jutottak: nem túl tágas vagy elegáns, de nagyon kényelmes szobába. Csinos leány ült a tűznél, annyira hasonlított a korábbihoz, hogy Scrooge azt hitte: ő az, de aztán tiszteltre méltó családanyaként pillantotta meg a lányával szemközt. A szobában teljes hangzavar uralkodott, mert több gyerek volt ott, mint amennyit az izgatott Scrooge meg tudott számolni; és a költeményben megénekel gulyával ellentétben nem negyven gyerek viselkedett úgy, mintha egy lett volna, hanem egyenként mindegyik úgy lármázott, mintha negyven lenne. Ez aztán mindent felülmúló lármát eredményezett; de ez úgy látszik, senkit sem zavart, sőt, mi több, anya lányával együtt boldogan kacagott, úgy élvezte a dolgot. A lány is beleszállt a játékba, a kis gazficók pedig könyörtelenül ellátták a baját. Mit nem adtam volna, ha köztük lehetek! Bár képtelen lettem volna ilyen goromba lenni! A világ minden kincséért sem borzoltam volna össze befont haját, és nem bontottam volna le; drága kis cipőit le nem húztam volna, isten látja lelkemet, ha az életembe kerül is! Nem merészeltem volna játékból átfogni a derekát, ahogy a vakmerő gyereksereg tette, mert tartottam volna tőle, hogy büntetésképpen a derekára nő a karom, és soha nem szakad el onnan. Azért nagyon szerettem volna az ajkát megérinteni, kérdezni, hogy válaszra nyissa, lesütött szemének pilláját bámulni, és nem kényszeríteni pírulásra soha; göndör haját kibontani, melyből egy kis fűrtöt is felbecsülhetetlen értékű emlék gyanánt őriztem volna: egyszóval, szerettem volna, bevallom, gyermeki szabadságban részesülni, és férfi módjára tudni az értékét.

De kopogtatás hallatszott, és erre akkora tülekedés kezdődött, hogy a kacagó, megtépázott öltözetű lányt a kipirult, zsvajgó csa-

pat az ajtóig cipelte – éppen idejében, hogy a karácsonyi játékokkal és ajándékokkal megrakott ember kíséretében hazaérkező családapát köszönthesse. Most aztán zajongva, tülekedve rohamozták meg a védtelen hordárt. Felmásztak a hátára, a széket használva létra helyett, hogy a zsebeibe süllyesszék a kezüket, és megszabadítsák a barna papírba tekert csomagoktól; elkapták a nyakkendőjét, nyakába csimpaszkodtak, a hátát püfölték, még a lábát is megtaposták kitörő lelkesedésükben. Minden egyes csomag kibontását csodálkozó és lelkesedő kiáltások fogadták. Rettentő bejelentés következett: a kisbabát azon kapták, hogy épp a szájába dugott egy serpenyőt a babakonyhából, és felmerült a gyanú, hogy esetleg egy fatalpra ragasztott játékpulykát is lenyelt! Hatalmas megkönnyebbülés fogadta, mikor kisült, hogy mindez tévedés! Az öröm, a hálálkodás, a lelkesedés egyaránt leírhatatlan volt. Elég annyi, hogy a gyerekek, érzelmeikkel együtt, apránként eltávoztak a nappaliból, egyesével felmentek a lépcsőn a ház felső emeletére, ahol lefeküdtek, és végre elcsendesedtek.

Scrooge pedig még nagyobb odaadással figyelte, mint valaha, amint a ház ura a szeretettel hozzábújó lánnyal meg az édesanyjával odaült a kandallójuk mellé; és mikor arra gondolt, hogy egy másik, pont ilyen bájos és ígéretes teremtes apának szólíthatna volna őt, és élete kopár telének tavasza lehetett volna, könnybe lábadt a szeme.

– Bella – fordult a feleségéhez mosolyogva a férj –, egy régi barátodat láttam ma délután.

– Kit?

– Találd ki!

– Hogy találhatnám ki? Várj csak, talán sikerül – tette hozzá egy lélegzetre, majd elnevette magát, mikor a férjét mosolyogni látta –, Scrooge-ot!

– Mr. Scrooge volt. Elmentem az irodája ablaka előtt, mivel nyitva volt, és gyertya is égett, nem tehettem róla, megpillantot-

tam. Azt beszélük, haldoklik az üzlettársa, úgyhogy magában ült ott. Szerintem egyedül van, mint az ujjam.

– Szellem – mondta megtört hangon Scrooge –, vigyél el innen.

– Mondtam már, hogy ezek a régmúlt dolgok árnyai – felelte a szellem. – Olyanok, amilyenek: ne engem hibáztass miattuk!

– Vigyél el! – kiáltott fel Scrooge. – Nem bírom elviselni!

Odafordult a szellemhez, és mikor látta, hogy az arcán, furcsa módon, azoknak az arcoknak a vonásai megtalálhatók, akiket megmutatott neki: huzakodni kezdett vele.

– Hagyj engem békén! Vigyél vissza! Ne kísérts tovább!

A tusakodás során – ha egyáltalán tusakodásnak lehet nevezni, hogy a szellem semmiféle látható ellenállást nem tett, és a másik meg sem tudta mozdítani, bár minden erejét összeszedte – Scrooge észrevette, hogy a szellem lángja erősen és fényesen lobog. Hirtelen megragadta a gyertyakoppantó sapkát, és mivel homályos összefüggésbe hozta a fényt a szellem fölötté gyakorolt hatalmával, hirtelen a szellem fejébe nyomta.

A szellem összeroskadt, úgyhogy a gyertyakoppantó eltakarta az egész alakját; bár Scrooge minden erejével nyomta lefelé, akkor sem tudta megszüntetni a koppantó alól sugárzó fényt, amely háborítatlanul áradt szét a földön.

Teljes kimerültséget érzett, és leküzdhetetlen álmoság vett rajta erőt; aztán a saját hálószobájában találta magát. Végül újból megnyomta a sapkát búcsúzóul, miközben elnehezedett a karja; alig volt rá ideje, hogy az ágyához támolyogjon, rögtön mély álomba merült.